

Marcin Jarząbek

[Kraków]

Karolina Żłobicka

[Kraków]

**Sprawozdanie ze Zjazdów
Polskiego Towarzystwa
Historii Mówionej
w 2016 i 2017 r.**

Wrocławski Rocznik
Historii Mówionej
Rocznik VII, 2017
ISSN 2084-0578

DOI: 10.26774/wrhm.183

Wzorem minionych lat także w 2016 i 2017 r. odbyły się doroczne zjazdy Polskiego Towarzystwa Historii Mówionej – ogólnopolskiego stowarzyszenia zrzeszającego polskich oralistów (badaczy, praktyków, muzealników, aktywistów społecznych itp.). Zjazdy są jednocześnie okazją do organizacji warsztatów (dyskusji, seminariów czy wykładów) dotyczących ważnych dla polskiej historii mówionej kwestii. Tym razem spotkania PTHM upłynęły pod znakiem zagadnień etycznych oraz cyfrowej humanistyki.

W 2016 r. zjazd miał miejsce w dniach 1–2 października, dzięki wsparciu Laboratorium Cyfrowego Humanistyki (LaCH) Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytutu Historycznego UW odbyły się one w Warszawie. Podczas pierwszego dnia Marcin Wilkowski (LaCH) wraz z Łukaszem Kowalskim (Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”) w prowadzonych przez siebie warsztatach skupili się na problemach funkcjonowania cyfrowych zbiorów *oral history* oraz ich upublicznienia w Internecie. Dyskutowano głównie o podstawowych standardach tworzenia metadanych, a więc technicznych i merytorycznych opisów plików z nagraniami historii mówionej, o istniejących już systemach organizacji i zapisu metadanych jak Dublin Core czy o budowaniu na ich podstawie tzw. Słowników kontrolowanych (tj. zamkniętej listy wartości, którą może przyjąć jakaś zmienna w metadanych). Posługiwanie

się tym samym systemem zapisu metadanych lub przynajmniej wzajemna kompatybilność schematów opisów w różnych zbiorach polskiej historii mówionej dałyby bowiem możliwość łączenia i agregowania metadanych np. za pomocą narzędzi stosowanych już w archiwistyce, jak Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH). Stąd jednym z punktów warsztatów była m.in. dyskusja wokół kształtu ankiety dotyczącej polskich zbiorów nagrań historii mówionej, która pomogłaby stworzyć katalog-minimum tych zmiennych, mogących stać się podstawą do stworzenia ogólnopolskiej wyszukiwarki zbiorów historii mówionej.

PTHM wraz z Laboratorium Cyfrowej Humanistyki oraz Ośrodkiem „Bramą Grodzką – Teatrem NN” w Lublinie podjęło się próby stworzenia takiej multiwyszukiwarki, m.in. poprzez przygotowanie i złożenie wniosku na budowę multiwyszukiwarki, jako narzędzia integrującego informacje o polskich zbiorach *oral history*. Tworzenie jej polegałoby na wybraniu kilku czy kilkunastu kategorii (zmiennych) metadanych używanych w głównych polskich ośrodkach i archiwach nagrań, a także w zbiorach indywidualnych badaczy, które posłużyłyby do stworzenia – w oparciu o istniejące już protokoły integracji metadanych – jednej bazy, którą objąć mogłaby swoim zasięgiem budowana wyszukiwarka. Pierwsza próba uzyskania środków na ten cel nie zakończyła się powodzeniem, ale nie ustajemy w staraniach, by zdobyć środki finansowe na to ważne narzędzie, które ma w zamyśle ułatwić korzystanie z coraz liczniejszych i większych zbiorów nagrań historii mówionej w Polsce.

W niedzielę 2 października 2016 r. odbyło się z kolei walne zebranie członków stowarzyszenia, na którym podjęto m.in. decyzję o tym, aby coroczne spotkania PTHM odbywały się odtąd raczej wiosną niż – jak do tej pory – jesienią. Prócz tego duża część spotkania została poświęcona na warsztatowe dyskusje o problemach etycznych historii mówionej oraz o stworzeniu wzoru ogólnopolskiego formularza zgody świadka/umowy z osobą nagrywaną, która powinna znaleźć się m.in. na stronie PTHM jako rekomendowane narzędzie, szczególnie dla początkujących oralistów. Natomiast dyskusja o etyce toczyła się wokół problemów i standardów etycznych w praktyce historii mówionej, tzn. głównie podczas przeprowadzania rozmowy. Efektem tej części warsztatów było m.in. powstanie artykułu autorstwa Joanny Urbanek oraz Jakuba Gałęziowskiego, który wskazuje na główne problemy etyczne, jakie pojawiają się w historii mówionej, szczególnie w jej międzynarodowym i interdyscyplinarnym kontekście.

W 2017 r. VIII Warsztaty Polskiego Towarzystwa Historii Mówionej odbyły się we Wrocławiu w dniach 20–21 maja. Tym razem mogliśmy skorzystać

z gościnności i partnerskiej współpracy Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” i Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu.

Warsztaty otwierała debata *Etyka w badaniach historycznych*. Poprowadził ją dr Wojciech Kucharski (OPiP), a uczestniczyli w niej: prof. dr hab. Przemysław Wiszewski (Instytut Historyczny UW), prof. dr hab. Włodzimierz Sułejka (Instytut Historyczny UW) oraz dr Dobrochna Kałwa (Instytut Historyczny UW). Głównym celem dyskusji było pokazanie dylematów oralisty na szerszym tle kwestii etycznych, które powinien stawiać sobie przed oczami każdy historyk, a zwłaszcza badacz dziejów najnowszych. To oznacza m.in. konieczność konfrontacji własnych interpretacji z odmiennymi (dobrze znaną praktykującym oralistom) oraz wskazywania tej rozbieżności. Dyskutanci zwrócili również uwagę na to, jak istotna jest kwestia poszanowania czyjejś prywatności i wyznaczenie granicy upubliczniania dostępnych badaczowi informacji na temat badanych osób. Historyk bowiem – w granicach swojego warsztatu, dostępnych mu źródeł i przyjętych sposobów prezentacji wiedzy w formie narracji – musi mieć na względzie także to, jak upubliczniane przez niego/nią informacje będą interpretowane wśród czytelników („co ludzie będą mieli w głowie”).

Kolejnym punktem programu była dyskusja poświęcona fragmentowi podręcznika historii mówionej, nad którym pracuje Marcin Jarząbek. Autor przedstawił do konsultacji spis treści oraz jeden z rozdziałów, który dotyczył formułowania problemów badawczych, poszukiwaniu rozmówców oraz przygotowania kwestionariusza wywiadu. Sama książka ma ukazać się w 2018 r. jako pierwszy polski akademicki podręcznik historii mówionej.

Część zjazdu wypełniły również informacje o wybranych bieżących działaniach. Ewa Sowińska oraz Piotr Zubowski opowiedzieli o pracy z historią mówioną w Ośrodku „Pamięć i Przyszłość”. Szczególne zainteresowanie wśród słuchaczy wzbudził projekt historii mówionej polegający na rejestracji wspomnień osób niesłyszących. Z kolei Jarosław Pałka z Domu Spotkań z Historią w Warszawie zaprezentował przygotowany dzięki dotacji z MKiDN portal do prezentacji zbiorów historii mówionej. Na portalu www.relacjebiograficzne.pl DSH udostępnia zarejestrowanym użytkownikom pełne relacje audio bądź wideo wraz ze scalonymi z nimi transkrypcjami. Natomiast Joanna Majdanik z Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN” zaprezentowała efekt projektu „Drugie życie opowieści”, który dotyczył niezależnego obiegu wydawniczego w PRL. Lubelski ośrodek na podstawie istniejących już nagrań przygotował witrynę internetową prezentującą je w przystępny sposób. W ramach tego samego przedsięwzięcia przygotowano również reportaże radiowe.

Na walnym zebraniu PTHM podjęto m.in. uchwałę o powiększeniu grona członków honorowych stowarzyszenia o osoby Lutza Niethammera, Alexandra von Plato oraz Iriny Shcherbakovej. Ponadto członkom stowarzyszenia została przedstawiona ankieta dotycząca potrzeby superwizji dla osób zajmujących się nagrywaniem relacji, przygotowana przez Agnieszkę Wiciak.

Drugi dzień zjazdu otworzyły warsztaty stanowiące rozwinięcie problemów omawianych na październikowym spotkaniu w Warszawie: Marcin Wilkowski (LaCH UW) poprowadził warsztaty dotyczące projektowania interfejsów wyszukiwarek zbiorów historii mówionej w Polsce. Po nich miał miejsce wykład *Nagrywanie relacji biograficznych z osobami o traumatycznych doświadczeniach*, który poprowadziła Ewa Kownacka, psycholożka z Fundacji „Różnosfera”, na co dzień zajmująca się kontaktem z osobami obciążonymi traumatyzującymi wspomnieniami. Dyskutowano więc o tym, czym jest trauma, jak ludzie reagują, kiedy podczas rozmowy wracają do traumatycznych wspomnień, oraz jak sobie radzić w takich sytuacjach i kiedy należy wezwać profesjonalną pomoc. Zwieńczeniem zjazdu było oprowadzanie przez dr Katarzynę Bock-Matuszyk po niedawno otwartej wystawie stałej w Centrum Historii Zajezdnia.

Na kolejny zjazd i warsztaty PTHM zapraszamy w dniach 12–13 maja 2018 r. do Lublina, w gościnnych progach Ośrodka „Brama Grodzka – Teatru NN”. Liczymy na to, że ważne wątki, które pojawiły się w trakcie dwu ostatnich spotkań polskich oralistów – m.in. kwestie etyczne i problem narzędzi do przeszukiwania zbiorów historii mówionej – zostaną tam konkluzywnie rozwinięte.